

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Keuzevrijheid en maatwerk in nieuwe pensioencontracten

Theo Nijman

GAK hoogleraar Risicomanagement Pensioenvoorzieningen

Universiteit van Tilburg

Januari 2017

Agenda

- Waarom 'één van de beste stelsels ter wereld' aanpassen ?
- Waarin verschillen keuzevrijheid en maatwerk ?
- Welke vormen van keuzevrijheid en maatwerk van belang ?
- Hoe verhoudt keuze en maatwerk zich tot de contractdiscussie in de SER (I-B; IV-C) ?
- En tot de nieuwe verbeterde premiereregelingen (IV-A/B)?
- Samenhangende visie ook op gewenst keuze en maatwerk van belang voor formatie ...

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Waarom stelsel aanpassen?

Waarom willen we veranderen?

- Stelsel sterke punten: b.v. verplicht deelname werknemers, ontzorgen en levenslange uitkering
- Veranderde arbeidsmarkt, mensen werken niet meer 40 jaar full-time als alleenverdiener bij zelfde werkgever
- Zzp, steeds meer mensen zonder adequate pensioenopbouw
- Suggestie en regelgeving alsof gegarandeerd pensioen maar substantieel beleggingsrisico, “Zeg wat je doet en waarom”.
- Gebrek aan vertrouwen, jongeren denken dat er voor hen geen geld meer zal zijn als zij met pensioen gaan
- Complexiteit en steeds veranderende regels
- Heterogeniteit in deelnemers sommigen bouwen te veel pensioen op, anderen te weinig...(perspectiefnota)
- Jongeren die verplicht pensioen opbouwen en hypotheek aflossen in knel; zelfs voor oudsten geen garanties

Heterogeniteit in deelnemers

- Deelnemers in regeling zeer verschillend
 - Leeftijd
 - Bestaande pensioenopbouw t.o.v. inkomen
 - Vrij vermogen; pensioenopbouw partner
 - Bezit van huis / hypotheek
 - Mogelijkheid en voorkeur om langer door te werken
 - Risico voorkeur
 -
- Pensioen afstemmen op karakteristieke individu kan veel toegevoegde waarde hebben; niet langer “one size fits all”
- Pensioen afstemmen op karakteristieke individu kan via keuze of maatwerk

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Keuzevrijheid of maatwerk ?

Keuze

- Er bestaan al vele individuele keuzemogelijkheden
 - Netto pensioen
 - Ingangsdatum
 - Uitruil partner-pensioen
 - Hoog / laag pensioen
 - Etc.

Niet alle keuzemogelijkheden worden veel gebruikt, wel steeds meer (zie www.netspar.nl)

- Deelnemers en politieke partijen pleiten voor meer keuze:
 - Beleggingsbeleid (risicohouding, duurzaam, zelf kiezen..)
 - Minder inleg in geval aflossen hypotheek
 - Vrijwillige fiscaal gefaciliteerde opbouw boven 2x modaal (PvdA)
 - Deels lump sum opnemen pensioenvermogen
 - Fondskeuze (D66, VVD, CU)
 - Etc.

Maatwerk

- Deelnemers willen keuzeruimte maar willen vaak niet kiezen; ontzorgen
- Maatwerk: Het afstemmen van het pensioen op deelnemerspecifieke kenmerken
- Kenmerk: Niet de deelnemer zelf maar sociale partners of pensioenuitvoerder bepalen het maatwerk
- Voorbeelden:
 - Minder inleg als hypotheek aflost of huis bezit
 - Franchise en opbouwpercentage per inkomensgroep
 - Lifecycle beleggen
 - Garanties in uitkeringen aan oudste deelnemers (i.p.v. “garanties onbetaalbaar”)
- Voorbeeld: voor alle deelnemers gelijk keuzemenu; maar standaardkeuze afgestemd op wat uitvoerder weet (of leert) over de deelnemer met opt-out
- Standaardkeuze (“default”) blijkt steeds weer zeer krachtig (“nudging”)

Voor en nadelen meer differentiatie

- Differentiatie kan via maatwerk of keuzevrijheid
- Via keuzevrijheid:
 - Voordeel: op deelnemer afgestemde financiële planning
 - Voordeel: activeren van deelnemer; handelingsperspectief vergroot draagvlak
 - Nadeel: keuzestress; gedragseffecten keuze
- Via maatwerk
 - Voordeel: ontzorgen en toch afstemmen op karakteristieken
 - Nadeel: beperkte kennis omstandigheden en preferenties individuele deelnemer
 - Nadeel: potentiële discussie over wat belang van deelnemer is, zorgplicht etc. (maar ook nu?)
- Meer analyse in Bakels, Joseph, Kortleve en Nijman (2017)

Uitvoerbaarheid maatwerk

- Direct te realiseren waar informatie al beschikbaar bij uitvoerder
 - Leeftijd, inkomen, aanwezigheid partner, opbouw bij deze uitvoerder
- Andere relevante gegevens via koppeling bestanden
 - Opbouw bij andere uitvoerders (pensioenregister),
 - Waarde eigen woning en omvang hypotheek
- Andere relevante gegevens op te vragen bij deelnemer
 - Vrij vermogen
 - Inkomens- en bestedingperspectief
 - Risico aversie
- In geval keuzevrijheid gegevens ook toegankelijk te maken voor individu
- Bij maatwerk onderbouwing van de criteria vereist voor (default)keuze door uitvoerder (vgl. zorgplicht)
- Uiteraard kostenoverwegingen van groot belang om te zien hoeveel maatwerk gewenst is
- *Vgl BJKN17 en AFM leidraad verbeterde premieregelingen, dec. 2016*

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

SER varianten in perspectiefnota

Vooraf

- Discussie verwarrend door verschillen in terminologie
- Berichtgeving over “persoonlijk pensioen” te veel focus op
 - Beperkingen individuen om zelf keuzes te kunnen en willen maken
 - Rapporteren van de kapitaalswaarde van de aanspraken
- Nieuw contract kan ook waarin
 - Governance en uitvoering collectief zijn
 - Inkomen centraal voor ouderen
 - Micro langlevenrisico wordt gedeeld
 - Verandering levensverwachting wordt gedeeld
 - Keuzeruimte voor collectief blijft bestaan
 - Collectief kiest welke keuzes aan te bieden aan deelnemers en welke standaardoptie in te stellen (“maatwerk”)
 - Collectief kan kiezen in afruil tussen meerwaarde risicodeling met toekomst en discontinuïteitsrisico's

Karakteristieken I-B contract

- Toeslagen en kortingen op basis nominale dekkingsgraad (gespreid over 10 jaar); onvoorwaardelijke kortingen 2020 van de baan
- Afscheid van doorsneesystematiek
- Constante premie; variabele opbouw
- Risicodeling met nieuwe opbouw (“opbouw niet actuarieel fair”)
 - Geen afruil per fonds mogelijk met discontinuïteitsrisico
 - Belemmert individuele keuze bij inleg en opname (in bijzonder zzp)
- Helder uitgewerkt hoe stijging levensverwachting wordt verwerkt
- Nadruk automatisch op inkomen i.p.v. kapitaal

Karakteristieken IV-C contract

- Persoonlijke pensioenrekening met in ieder geval deling micro lang-levenrisico
- En daarnaast een collectieve buffer die leidt tot risicodeling met toekomstige opbouw
- Individueel deel belegd met maatwerk naar leeftijd
- Rendementen op zakelijke waarden beneden een ondergrens worden aangevuld uit buffer (als niet op ondergrens), idem boven bovengrens afgeroomd (niet als buffer maximale waarde heeft bereikt)
- De collectieve buffer mag niet negatief worden
- Afscheid van doorsneesystematiek
- Afruil welvaerstwinst IGR en discontinuïteitsrisico in te stellen door collectief
- Actuarieel fair via inleg in persoonlijk vermogen

Kanttekeningen I-B contract

- Er wordt expliciet afscheid genomen van garanties, ook voor de oudsten (geen maatwerk naar leeftijd)
- Keuze bieden beleggingsbeleid (risicoprofiel, duurzaam beleggen) lastig te realiseren
- Intransparante relatie inleg en opbouw; waardeoverdracht complex
- Niet actuariael faire inleg en complexiteit kan belemmering zijn voor participatie zzp-ers (grootste bedreiging veel BPF-en)
- Belangentegenstelling in beleggingsbeleid en rekenrente blijft
- Dekkingsgraad van het fonds kan ver weg zakken; afruil intergenerationele risicodeling met discontinuïteitsrisico
- Juridische vragen o.a.:
 - Leeftijdscrimatie degressieve opbouw in uitkeringsovereenkomst?
 - Europees rechtelijk was onvoorwaardelijke korting vereiste voor verplichtstelling?

Kanttekeningen IV-C contract

- Belangentegenstellingen blijven bestaan voor het bufferdeel van het vermogen
- Maatwerk naar leeftijd mogelijk (b.v. garanties voor oudsten of keuze voor deelnemer)
- Toeslag (“indexatie”) al bij overstap bij nominale dekkingsgraad van 100% (hogere uitkeringssnelheid / rekenrente)
- Zeer individuele invulling beleggingsbeleid kan tot institutionele restricties en welvaartsverlies leiden (CPB (2016)). Blijf uitgaan van collectief beleggingsbeleid om dat te voorkomen.
- Omvang kapitaal ook rapporteren aan oudsten?
- Hoe wordt macro langlevens risico gedeeld?

Pensioenresultaten te centraal?

- Modelmatige uitkomsten pensioenresultaat te centraal in discussie
 - Verschillen tussen contracten niet groot gezien onzekerheid in uitkomsten (Pensioenpro BLNW: 'de twee contractvormen kunnen onder de motorkap op vrijwel dezelfde manier worden vormgegeven')
- Te weinig aandacht voor welvaartseffecten van meer differentiatie via keuzevrijheid of maatwerk op karakteristieke individu
 - Stimuleren adequaat pensioen zelfstandigen;
 - Verschillen vervangingsratio eigen woning bezitters en huurders
 - Al dan niet al veel gerealiseerde pensioenopbouw
 - Garanties kunnen kiezen
 - Etc.
- Keuzevrijheid en maatwerk kunnen in beide contracttypes worden ingebouwd

Kernafwegingen

- Hoe vertrouwen herstellen?
 - Rapporteer waarde aanspraken (ouder meer nadruk op inkomen)
 - Heldere relatie inleg, rendement, kosten en waarde
 - Voorkom belangentegenstellingen (belegging- en toeslagbeleid; rekenrente)
- Hoeveel maatwerk / keuzevrijheid?
 - Ruimte voor bestuur maatwerk in te stellen
 - Ontzorg; bestuur kiest ook ruimte voor deelnemer om af te wijken
 - Hoeveel standaardisatie in contracten (gevaar “alles mag”)?
 - Vergroot toegankelijkheid zzp-ers (meer actuarieel fair; eenvoud)
- Hoeveel uitkeren?
 - Ook onzekerheid ontwikkeling levensverwachting delen
 - Bij ingang hogere toeslagen / minder korting als “backloading” voorkomen wordt als in verbeterde premieregelingen

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Keuze in en voor verbeterde premieregelingen

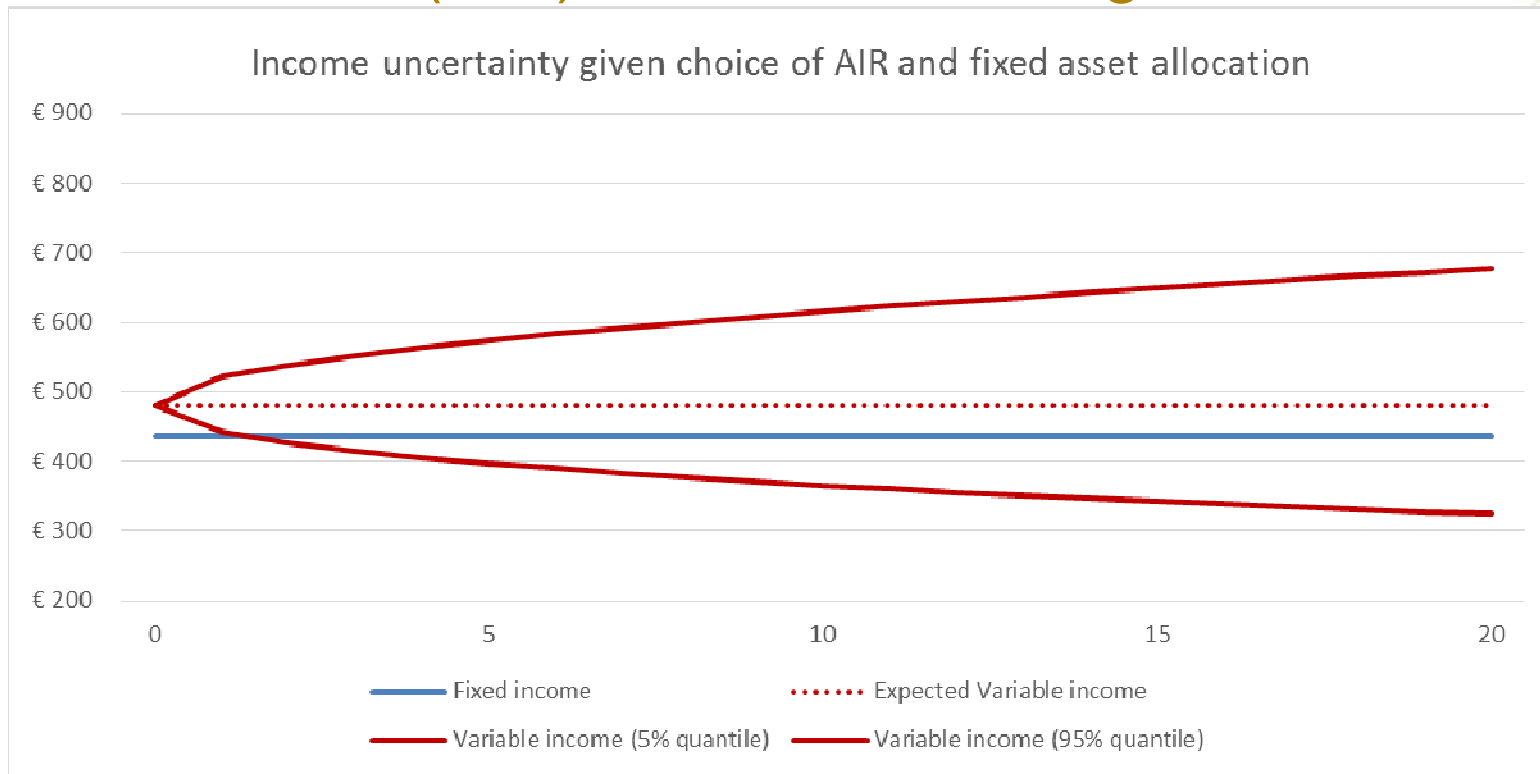
Karakteristieken IV-A en IV-B

- Regelgeving verbeterde premieregeling met individuele toedeling (IV-A) en met collectieve toedeling (IV-B) inmiddels beschikbaar
 - Persoonlijk pensioen met deling langlevens risico
 - Transparante toerekening (extra) premie en opname
 - Maatwerk naar leeftijd mogelijk (en b.v. keuze garanties)
 - Kan met collectieve uitvoering en collectieve bepaling keuzemenu en maatwerk
-
- Individu kan mate van risico die in uitkeringsfase wordt gelopen kiezen (en daarmee hoogte eerste uitkering)

Karakteristieken IV-A en IV-B

- Regels voor bepalen uitkeringshoogte (d.w.z. projectierentes en vaste dalingen) inmiddels bekend
 - Maximale vaste daling behoudt levenslange karakter uitkering
 - Vaste daling betekent hogere rekenrente (zonder herverdeling)
 - Eerste uitkering hoger dan bij vastgestelde uitkering
 - Equivalent: Indexatie al bij overstap bij nominale dekkinggraad van 100%
 - In geval van spreiding risicopremies geleidelijk inrekenen
- Belangrijk voor toekomst Bpf-en dat opties die in wet verbeterde premieregeling worden geboden ook voor Bpf beschikbaar zijn

Projectierente + vaste daling gelijk aan verwacht rendement (2%). Risicovol belegd 25%

- Regelgeving maximeert rekenrente zodat verwachte inkomensprofiel niet dalend kan zijn
- Eerste uitkering kan hoger liggen dan bij risicovrije rekenrente

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Het vervolg

Formatie

- Veel zal afhangen van de kabinetsformatie
 - Verdere beperking fiscaal gefaciliteerde opbouw?
 - Wordt afscheid genomen van de doorsneesystematiek en met welke overgangstermijnen?
 - AOW leeftijd? Flexibel?
 - Welke contracten worden mogelijk gemaakt?
 - Hoeveel ruimte keuze collectief binnen die contracten?
 - Hoeveel ruimte keuze individu?
 - Premie-inleg, lump sum opname etc
 - Standaardisatie gewenst?
 - Vrije keuze van uitvoerder?
- Zo lang pensioensector en sociale partners niet allen met één mond spreken speelt toevalsfactor een grote rol

Kernafwegingen (herhaling)

- Hoe vertrouwen herstellen?
 - Rapporteer waarde aanspraken (ouder meer nadruk op inkomen)
 - Heldere relatie inleg, rendement, kosten en waarde
 - Voorkom belangentegenstellingen (belegging- en toeslagbeleid; rekenrente)
- Hoeveel maatwerk / keuzevrijheid?
 - Ruimte voor bestuur maatwerk in te stellen
 - Ontzorg; bestuur kiest ook ruimte voor deelnemer om af te wijken
 - Hoeveel standaardisatie in contracten (gevaar “alles mag”)?
 - Vergroot toegankelijkheid zzp-ers (meer actuarieel fair; eenvoud)
- Hoeveel uitkeren ?
 - Ook onzekerheid ontwikkeling levensverwachting delen
 - Bij ingang hogere toeslagen / minder korting als “backloading”
voorkomen wordt als in verbeterde premieregelingen

Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Mission Netspar contributes to the ongoing improvement of financing opportunities for the 'old age' of Dutch and European citizens through network development, formulating and executing scientific research and knowledge transfer programs.